

De Scandinavische landen namen het voortouw. Inmiddels zijn ook Zwitserland, Duitsland, Ierland en België aan de slag met een verplichte bvd-bestrijding. Voor de Nederlandse rundveehouderij is een verplicht programma enkel een kwestie van tijd.

tekst **Annelies Debergh**

Europese wettelijke aanpak van bvd nood

Europa in de

An melkveehouders van wie de veestapel ooit een besmetting met bvd heeft doorgemaakt, hoeft het belang van bvd-bestrijding niet te worden uitgelegd. Geen dierziekte die een breder en variërender ziektebeeld geeft dan bvd en zo een grote weerslag heeft op het economische rendement van de veestapel.

Doordat een bvd-infectie, en de bijhorende verminderde weerstands, elke ziekte-golf op een bedrijf versterkt en voortdurend invloed heeft op de weerstand van het vee, kan de aandoening het bedrijfsrendement flink aantasten. Uit onderzoek blijkt dat bvd een schade kan ver-

oorzaken die uiteenloopt van zestig tot vijfhonderd euro per koe per jaar.

‘Verplichte bestrijding is een noodzaak’, stelt Jef Laureyns, dierenarts aan de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent in Merelbeke. Hij onderzocht de verplichte en de vrijwillige bestrijding van bvd en hielp mee met het uitwerken van het Belgische programma. ‘In de praktijk zien we dat vrijwillige programma’s er niet in slagen om bvd uit te bannen.’

Draagvlak nodig

In Nederland liggen plannen op tafel om verplichte bvd-bestrijding op te starten.

‘Nederland is lang niet bezig geweest met de verplichte bestrijding van ibv en bvd’, zegt Linda van Duijn, dierenarts en bvd-deskundige bij de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Ze wijst op het verleden waarin de sector af te rekenen kreeg met vervuilde vaccins bij een grootschalige bestrijdingscampagne in 1998. ‘Daardoor is jarenlang niet meer nagedacht over een verplichte bestrijding. Het draagvlak bij de veehouders was er gewoon niet meer.’ Sinds ongeveer anderhalf jaar is dat inzicht in Nederland veranderd, deels onder invloed van de verplichte bestrijding in de buurlanden België en Duitsland.

zakelijk voor welslagen landelijke programma's

ban van bvd

'Het allerbelangrijkste is dat veehouders achter een verplichte bestrijding staan', vindt Linda van Duijn. 'Als er in de sector geen of onvoldoende draagvlak voor is, dan kunnen bestrijdingsprogramma's niet slagen.'

Terwijl Scandinavië al vrij is, zijn momenteel in Zwitserland, Oostenrijk, Duitsland, Ierland en sinds kort ook België nationale bestrijdingsprogramma's voor bvd van kracht. Dat het belang van een doelgerichte en verplichte bvd-aanpak groot is, benadrukt Jef Laureyns. 'Het is goed dat ook België gestart is met verplichte bvd-bestrijding', resumeert hij.

Het verplichte programma in België is gestart op 1 januari 2015. Een half jaar na de start blijkt hij tevreden terug. 'Alle kalveren worden standaard getest bij het inbrengen van de oormerken. Het nemen van oorbiopten verloopt zonder grote moeilijkheden en het systeem is door de veehouders goed aanvaard. Ze gaan er positief mee om.'

Tachtig dragers per week

Ook Stefaan Ribbens, dierenarts en bvd-specialist bij DGZ Vlaanderen, kijkt positief naar het eerste half jaar. 'Sinds 1 januari wordt elk nieuwgeboren kalf

van bvd-oormerken voorzien. Deze dieren kunnen alleen verhandeld worden als ze ook over een gunstig bvd-statuuat beschikken.' Tot begin juni waren op die manier al 682.667 dierstatuten toegekend. In totaal zijn ruim 470.000 dieren vrij door testen, bijna 210.000 dieren kregen een bvd-vrij-statuuat aan de hand van onderzoek op oorbiopten.

Stefaan Ribbens vat de eerste resultaten kort samen: 'Van de 1,2 miljoen runderen in Vlaanderen is nu al iets meer dan de helft van de dieren, ongeveer 53 procent, gecertificeerd vrij van bvd is. De verwachting is dat tegen eind dit jaar tussen de

Oorbiopten bij dierregistratie zijn een welkom instrument om bvd-bestrijding op te starten

Melkveehouder Marcel Heylen: 'Erfbetreders krijgen allemaal laarzen en een overall'

In het voorjaar van 2011 kreeg Marcel Heylen uit Geel te maken met een bvd-infectie op zijn melkveebedrijf. 'We hadden vaarzen die een aantal dagen eerder kalfden dan hun verwachte datum en dus zonder echt uier te maken plotseling afkalfden.' Onderzoek op de eerste drie kalveren leverde geen eenduidig resultaat op, maar bij het vierde en vijfde kalf rolde bvd als diagnose uit de bus. 'We hadden toen al sinds 2007 niet meer deelgenomen aan prijskampen. We kopen ook nooit dieren aan en hebben geen contact met nabijgelegen rundveehouderijen. Er moet ergens insleep hebben plaatsgevonden, maar op welke manier is me nog steeds een raadsel.' Bvd-onderzoek op een tankmelkstaal gaf geen circulatie van bvd aan. Vervolgens

werden alle kalveren via bloedonderzoek getest. 'In die groep zijn toen wel een paar dragers gevonden en die zijn op advies van DGZ geëuthanaseerd', zegt Marcel Heylen. In oktober 2011 werd het laatste positieve kalf gevonden. Vanaf maart 2012 stapte het bedrijf onmiddellijk mee in het systeem van bvd-testen aan de hand van oorbiopten. 'Sindsdien hebben we geen enkele bvd-dragers meer gevonden.'

Heylen is overtuigd van het economisch nut van bvd-bestrijding. Hij wijst onder meer op schade in de veestapel door een verminderde vruchtbaarheid en niet te verklaren gewrichtsontstekingen bij jonge kalveren. 'We zagen de melkproductie met 1500 kg melk dalen en de tussenkalftijd oplopen tot 490 dagen. De economische schade was gigantisch, dan laat je een pak geld liggen.' Het voorbije jaar ging de productie weer naar 11.400 kg melk met 420 dagen tussenkalftijd, terwijl het celgetal van een grillig verloop naar een vast en vertrouwd niveau terugkeerde. 'Sinds de besmetting zijn we nog strenger gaan toezien op het gebruik van bedrijfskleding. Erfbetreders krijgen allemaal laarzen en een overall.'

Bloed tappen voor uitbannen van bvd complexer dan tankmelkonderzoek

Bovine virale diarree of kortweg bvd

De ziekte bvd of bovine virale diarree is een ingewikkelde ziekte. Het virus behoort tot de groep van de pestvirussen en is zo verwant aan het varkenspestvirus. Er bestaan verschillende typen van het bvd-virus.

De ziekte bvd kan zich op verschillende manieren op een rundveebedrijf uiten. Het veelvoud aan symptomen en de verregaande gevolgen voor de algemene diergezondheid waren voor dierenarts Jef Laureyns aanleiding om een doctoraatsonderzoek aan bvd te wijden. 'De ziektesymptomen van bvd zijn erg uiteenlopend. Daardoor beseffen veehouders vaak te weinig dat het bvd-virus de oorzaak van de gezondheidsproblemen kan zijn.' Bij de verspreiding van bvd-infecties op bedrijven spelen blijvend geïnfecteerde runderen een belangrijke rol. Het gaat om kalveren die in de baarmoeder zijn besmet geraakt met bvd-virus. Of het kalf al of niet een bvd-drager wordt, hangt af van het stadium van de dracht waarin de infectie met bvd optreedt. 'Wanneer een vrucht in de baarmoeder besmet raakt

tussen 30 en 125 dagen, dan blijft het kalf een levenslange drager van het bvd-virus', legt Jef Laureyns uit. Het moederdier maakt de ziekte door, herstelt en ontwikkelt antistoffen tegen de ziekte. Voor het kalf heeft de bvd-infectie verregaande gevolgen. 'Vindt een infectie plaats tussen 75 en 150 dagen van de dracht, dan kan het kalf bij de geboorte last hebben van aangeboren afwijkingen, onder meer aan de kleine hersenen en ogen. In dat geval gaat het om sterrenkijkers, blinde kalveren of kalveren met een wazige lens. Ook pasgeboren dode kalveren of zwakke kalveren zijn een gevolg van een bvd-infectie tijdens de dracht.' Een kalf dat als bvd-drager geboren wordt, ontwikkelt tussen de leeftijd van zes maanden en twee jaar vaak een vorm van diarree, ook mucosal disease genaamd. Niet alle bvd-dragers sterven echter voor de leeftijd van twee jaar en bvd-dragers zijn niet per definitie zichtbaar van gezonde dieren te onderscheiden.

Dragers afvoeren basis voor bvd-bestrijding

tachtig en negentig procent van de dieren gecertificeerd zal zijn als niet-drager van bvd. Dat houdt echter niet tegen dat er nog dragers geboren worden en dat er nog steeds een aantal dragers in het veld zullen zijn.'

Momenteel zijn op Vlaams grondgebied iets meer dan 1700 dragers gevonden, of een half procent van de nieuwgeboren kalveren. 'Elke week worden ongeveer tachtig dragers opgespoord aan de hand van oorbiopten', maakt Stefaan Ribbens de balans op. Het cijfer toont aan dat bvd-bestrijding loont, zegt Ribbens. 'Sinds de nieuwe wetgeving is het verhandelen van bvd-dragers in België niet meer mogelijk. Veehouders zijn echter in principe niet verplicht om bvd-dragers af te voeren, maar we adviseren wel om ze te euthanaseren.'

Deelnamegraad vleesvee lager

In Nederland kunnen veehouders vrijwillig aan een bvd-vrije status werken. 'Bij melkveehouders is dat vrijwillig programma meer geland dan bij niet-melkveehouders.' Door de mogelijkheid om bvd op te sporen aan de hand van tankmelkonderzoek is het testen voor melkveehouders eenvoudiger. Linda van Duijn plakt er de precieze cijfers op. 'Ruim 51 procent van de melkveehouders, dat zijn ruim 9000 melkveebedrijven, neemt al op

vrijwillige basis deel aan een bvd-programma.'

Drie procent van de niet-melkleverende bedrijven is vrij van bvd. De lagere deelnamegraad in de vleesveehouderij wijt Van Duijn aan het moeilijker testen. 'Bij melkvee kunnen lacterende dieren via tankmelk bemonsterd worden. Vleesveehouders moeten individueel bloed tappen en dat zorgt voor een heel ander verhaal. Het soort vee leent zich er ook niet voor om snel en makkelijk aan de slag te gaan. Oorbiopten zijn daarom een welkom instrument om wel met bvd aan de slag te gaan en we zien het gebruik hiervan bij vleesveehouders toenemen.'

Risico's op insleep bekijken

Door het tankmelkprogramma kunnen Nederlandse melkveehouders gemakkelijk aan een bvd-vrije status komen. Intussen nemen ruim 2100 bedrijven deel aan het GD-programma BVD Tankmelk Onverdacht. 'Een mooi aantal bedrijven hiervan blijft twee jaar vrij van bvd. Op die manier kunnen deze bedrijven een gecertificeerd bvd-vrije status krijgen.'

Van Duijn wijst er wel op dat een bedrijfs-specifieke aanpak nodig is. 'Diercontacten zijn bijvoorbeeld het grootste risico voor bvd-insleep. Daarom adviseren we in de praktijk om met de bedrijfsdierenarts te kijken waar de risico's op insleep zitten en

wat een veehouder daartegen kan doen. De bedrijfsdierenarts speelt een sleutelrol omdat hij samen met de veehouder de situatie van elk bedrijf het beste kent.'

Afvoer dragers sleutel van succes

Bvd-bestrijding op het bedrijf start met het opsporen van alle dragers en het onderzoeken van nieuw aangekochte dieren. Zo is het Belgische en het Duitse bvd-bestrijdingsprogramma gebaseerd op het nemen van oorbiopten bij pasgeboren kalveren om nieuwgeboren dragers in kaart te brengen.

Het succes van landelijke bvd-bestrijding ligt in het afvoeren van de bvd-dragers. 'In het begin van het doorvoeren van het programma neemt het aantal bvd-dragers altijd sterk af. Dat zien we in alle landen die starten met verplichte bvd-bestrijding.' Jef Laureyns wijst op de ervaringen in onder meer de Scandinavische landen en Duitsland. 'Juist die laatste bedrijven opsporen en meekrijgen in het verhaal om de dragers ook echt af te voeren is de grote moeilijkheid. Daarom is in het Belgische programma de vrijheid bewaard om in verdere fasen de regels van het programma aan te passen en mogelijk aan te scherpen.'

Uit de eerste resultaten in België blijkt inderdaad dat een aantal dragers ook na zes maanden nog steeds in leven is. 'Van de

Ruim de helft van de Nederlandse melkveebedrijven is bezig met bvd

Goede bioveiligheid is een belangrijke schakel in het vrij blijven van bvd

dragers die in januari zijn opgespoord, bleek eind mei nog ongeveer 15 procent in leven', zegt Stefaan Ribbens. 'Nog ongeveer een derde van de dragers blijft langere tijd lopen en blijft zo een gevaar betekenen voor het infecteren van andere dieren op die bedrijven. Daar moeten we nu nog meer op focussen in het bestrijdingsprogramma. Veehouders moeten zich ervan bewust worden dat het houden van bvd-dragers geen enkele zin heeft.' In Duitsland bestaat om die reden een wettelijk kader voor de afvoer van bvd-dragers. Ribbens: 'Afvoer van dragers is de juiste keuze en een cruciale factor voor een geslaagd programma.'

Meer jaren bvd bestrijden

Ook in Ierland en in Duitsland is te zien dat het afvoeren van de laatste bvd-dragers steeds moeilijker gaat en het traject van verplichte bestrijding verlengt. 'Duitsland had een termijn van drie tot vier jaar voor ogen om vrij te worden van bvd. We zijn nu in het vijfde jaar sinds de start van de verplichte bestrijding en nog steeds is Duitsland niet helemaal vrij van bvd.' Aan het woord is Klaus Doll, professor diergezondheid en specialist bvd aan de faculteit Diergeneeskunde in het Duitse Giessen.

Doll wijst op landen die het voortouw namen in de bvd-bestrijding. 'De Scandinavische landen hadden tien jaar de tijd nodig om vrij te worden van bvd.' Doll ziet de termijn ook in Duitsland uitlopen, maar is ook positief. 'In 2011 lag het aantal opgespoorde bvd-dragers op 24.088

stuks op ongeveer 8000 bedrijven of 4,7 procent van de bedrijven. Het voorbije jaar waren dat 2985 bvd-dragers en kreeg nog 0,7 procent van de bedrijven af te rekenen met bvd-dragers. Het aantal neemt af, maar bvd is nog steeds niet helemaal weg.'

Van de dragers die blijven leven, blijft een groot deel op vleesveebedrijven te staan. 'Dat is vrij logisch', vindt Stefaan Ribbens. Hij haalt onder meer de kostprijs van het afvoeren van deze kalveren aan. Klaus Doll ziet hetzelfde in de Duitse deelstaten. 'Deelstaten met vooral melkveehouderij zijn doorgaans volledig of bijna volledig vrij van bvd. Maar deelstaten met vooral vleesveehouderij raken moeilijker vrij. Daar worden bvd-dragers vaak nog afgemest om het directe verlies in te perken. Dan blijven ze vaak nog een zestal maanden lopen en dus ook bvd uitscheiden. Dat vormt een probleem.'

Vaccineren tegen herinfectie

Stefaan Ribbens wijst bij het niet afvoeren van bvd-dragers onder meer op het risico van herinfectie. 'Uit onderzoek van het Ierse bestrijdingsprogramma blijkt dat het risico op het ontstaan van nieuwe dragers bij behoud van dragers op het bedrijf vier keer hoger ligt dan wanneer de opgespoorde dragers meteen worden afgevoerd.'

Voor bvd-vrije bedrijven is de insleep van het virus een tikkende tijdbom. Jef Laureyns: 'Hoe langer een bedrijf vrij is van bvd, hoe lager het aantal runderen met afweerstoffen in het bloed wordt. Dan

Elke week worden ongeveer tachtig dragers opgespoord in België

Nederland werkt aan verplichte ibr- en bvd-bestrijding richting 2017

Toon van Hoof

Sinds dit jaar werkt Nederland aan het op touw zetten van een verplichte ibr- en bvd-bestrijding. 'We hebben eerst een verkenningstraject gehad om te kijken hoe ver de Nederlandse rundveesector klaar is voor de bestrijding van ibr en bvd', zegt Toon van Hoof, portefeuille-

houder diergezondheid bij LTO. 'We hebben gezien dat alle partijen eigenlijk bereid zijn om ibr en bvd aan te pakken. In de melkveehouderij is de afgelopen jaren veel aandacht uitgegaan naar thema's als para-tbc, salmonella en de daling van het antibioticagebruik. Het is nu tijd voor ibr en bvd.'

Inmiddels zitten alle belanghebbenden met elkaar aan tafel om ibr- en bvd-bestrijding verder vorm te geven. 'We kijken wat belangrijk is, maar er zijn ook nog veel vragen', legt Van Hoof uit. 'Welke systematiek willen we gebruiken? Gaan we met of zonder vaccinatie werken? Wat is de verwachte termijn voor het uitbannen van ibr en bvd? Er zijn in de praktijk nog veel vragen.'

De komende anderhalf tot twee jaar gebruikt de werkgroep om de vragen op te lossen en een wettelijk kader uit te den-

ken. 'Een belangrijke vraag is hoe we het programma zo kunnen organiseren dat iedereen meedoet. Want dat laatste is een belangrijke voorwaarde om het programma te laten slagen.' Dat ibr en bvd tegelijk worden aangepakt, is volgens Van Hoof logisch. 'Het worden absoluut verschillende programma's, maar als we dan toch het traject beginnen, dan kan dat net zo goed voor twee ziektes. Beide ziektes zijn bedrijfsgebonden, veroorzaken belangrijke schade en hebben een impact op het antibioticagebruik.'

Voor het op gang trekken van verplichte bestrijding lijkt begin 2017 een mogelijke datum. 'Veel hangt af van hoe snel kennis kan worden vrijgemaakt en het opmaken van een wettelijk kader. We willen daarbij wel stimuleren dat mensen toch al aan de slag gaan met ibr en bvd.'

wordt het risico en de impact van een bvd-besmetting met de tijd weer groter.' Op dat punt kunnen veehouders volgens hem vaccinatie overwegen als bijkomende maatregel van bioveiligheid om het bedrijf te beschermen tegen herinfectie. Linda van Duijn van de GD denkt er hetzelfde over. 'Als mogelijkheden tot contact met bvd moeilijk zijn uit te sluiten, adviseren we om goed te overwegen of je de veestapel niet moet vaccineren.' Ze beklemtoont het belang van een goede bioveiligheid, het gebruik van bedrijfskleding door bezoekers en focus op de erfbetreders. 'Veehouders mogen dat eisen. Die mensen staan daar best voor open.'

Monitoren blijft nodig

Zolang de ziekte niet uitgebannen is, blijft het monitoren van de bvd-dierstatus belangrijk. 'Zelfs als je vaccineert, is het belangrijk om de veestapel af en toe te monitoren', stelt Van Duijn. 'Hoe zeker weet je dat je bij een vaccinatie de dieren ook allemaal hebt gehad? Geen enkel vaccin werkt voor de volle honderd procent. Controleer dus of je het ook werkelijk goed hebt gedaan.' Jef Laureyns is het daar volmondig mee eens. 'Blijven monitoren door staalnames is noodzakelijk, ook als veehouders vaccineren.'

De recente circulatie van bvd-virus in Nederland ligt op 14 procent bij melkleverende bedrijven. Bij niet-melkleverende bedrijven is dat 19 procent. 'Zodra de sector aan de slag gaat met verplichte bvd-bestrijding, daalt de circulatie van het virus en dus ook de kans op herinfectie

meteen', zegt Van Duijn. Ze wijst op de cijfers van herinfectie. 'Uit een dataset van 2007 tot 2013 blijkt dat ongeveer zes procent van de bedrijven per jaar een ongunstige uitslag krijgt. Tegelijk zijn er ook bedrijven die al vijftien jaar echt vrij zijn van bvd en vrij blijven van bvd.'

Dat dragers niet oud worden, is een andere misvatting. De Quickscan voor bvd bij GD geeft aan dat vier procent van de bedrijven een drager bij het melkvee heeft lopen. 'Dat laat zien dat bvd-dragers ook ouder worden dan twee jaar. Negen-tig procent van de bvd-dragers sterft vóór de leeftijd van twee jaar, maar dat wil wel zeggen dat tien procent ook echt ouder wordt dan die twee jaar.'

Het inperken van het risico op insleep en herinfectie is een item dat door elk van de wetenschappers wordt aangehaald als een belangrijke factor in het slagen van bvd-bestrijding. En juist op dat punt is nog een slag te maken. 'Het belang van bioveiligheid wordt in het hele verhaal nog steeds onderschat', stelt Klaus Doll. 'In Duitsland zien we in de praktijk nog weinig uitbraken, maar telkens hebben ze wel een enorme impact. De weerstand van het vee tegen bvd neemt met de jaren af, dus slaat het virus bij een herinfectie harder toe.'

Uit de uitbraken van bvd-type 2 in het westen van Duitsland bleek dat niet zo zeer diercontacten als wel contact door dierenartsen en veehandelaren aan de basis van de besmetting lagen. Klaus Doll: 'Bioveiligheid is erg belangrijk. Strikte hygiëneprocedures, zoals het ge-

bruik van bedrijfskleding en het handhaven van een quarantaineperiode voor aangekochte dieren, zijn noodzakelijk om het bedrijf tegen insleep te beschermen.'

Linda van Duijn geeft in dat kader een aantal praktische voorbeelden. 'Een veehandelaar heeft bijvoorbeeld veel contact met jonge dieren. Daarom kunnen mannelijke kalveren voor de verkoop beter gescheiden worden van de rest van het vee. Laat de veehandelaar, tenzij hij bedrijfskleding aantrekt, bij voorkeur niet in de stal om contact met het vee te vermijden.'

Transport bvd-dragers inperken

Klaus Doll wijst bovendien op een pijnpunt in de Europese regelgeving als het over de handel van vee gaat. 'Er bestaan geen handelsbeperkingen voor bvd-dragers op Europees niveau. Voor ibr is dat wel geregeld.' Berekeningen geven aan dat door de grote hoeveelheden diertransporten gemiddeld elke twee uur een bvd-drager over om het even welke grens binnen Europa gaat. 'Met veel import vanuit Oost-Europa is een land als Duitsland erg kwetsbaar zolang de bvd-aanpak niet op Europees niveau gebeurt.' En ook daarom blijft Klaus Doll overtuigd van het nut van vaccinatie om individueel vrije bedrijven tegen ziekte-insleep te beschermen. 'Duitsland zal er in elk geval langer over doen dan verwacht om vrij te worden van bvd. Tot die tijd kunnen bedrijven zich het beste beschermen door vaccinatie.' |